

TESLÎM (TILSIM) TAŞI

SENG-İ HÜRMET
(SAYGI) TAŞI

ÇÖPÜR TAŞI

TAŞ TESTİ

M Ü S L Ü M A N T Ü R K L E R D E

SADAKA TAŞI

SETEN (DİBEK) TAŞI

ANA TAŞI

NİŞAN (MENZİL) TAŞI

T A Ş K Ü L T Ü R Ü

BİNEK TAŞI

SADAKA TAŞI

SENG-İ İBRET
(İBRET) TAŞI

BULUNTU
(YİTİK) TAŞI

İçindekiler

Sayfa

Teslim (Tılsım) Taşı	1
Seng-i Hürmet (Saygı) Taşı	2
Çöpür Taşı	3
Taş Testi	4
Sadaka Taşı	5
Seten (Dibek) Taşı	6
Ana Taşı	7
Nişan (Menzil) Taşı	8
Binek Taşı	9
Sadaka Taşı	10
Seng-i İbret (İbret) Taşı	11
Buluntu (Yitik) Taşı.....	12

TESLİM (TILSIM) TAŞI

Bektaşî tarikatına bağlı olanların, acizliklerini ve tevazularını temsil gayesi ile çoğunlukla akik taşını delip, boyunlarına astıkları ve mensubiyetlerini sembolize eden bir kolyedir. Bu kolye Bektaşiliğin 2. piri kabul edilen hırvat papazlığından dönme "Balım Sultan Baba" adı ile maruf zatın koyduğu bir örftür. Boyuna asılan teslim taşı, "Aciziyetimizi söyleyip teslimiyet kapısında bulunuruz" anlamına gelmektedir.

Bektaşîlere göre bu taş şöyle oluşmuştur: Balım Sultan'ın yediği bir şey sebebiyle mide-si ağrımış ve kusmuştur. Kustuğu o şey donmuş ve taş olmuştur. Bu taş 12 dilimli olup 12 imamın söz, davranış, dürüstlük ve nefsi sırlarına işaret olmak üzere 12 dilimlidir. Bazıları bu taşı Kerbelâ Türbesi'nin taşından da imal ederler.

SENG-İ HÜRMET (SAYGI) TAŞI

Bu taş, Adalet Kasrı'nın önündeki dikili sütunların hizasında Seng-i İbret'in yanında yer alır. Halkın yazılı şikayet ve dilekleri bu taşın üzerine bırakılırdı. Dilekçelerin kovuşturulması Bostancıbaşı tarafından yürütülürdü. Bugün eski sütunlar yıkıldığı için Saygı Taşı, Hürmet Taşı'nın yanında yer alır. Yeni yapılan bu taşlar dikdörtgen prizma gövdeli, 1,20-1,50 m. yüksekliktedir.

ÇÖPÜR TAŞI

Suyun mimaride kullanılması Asya'dan beri Türk Sanatında görülen bir özelliktir. Artuklu ve Akkoyunlu yapılarında eyvanlar içinde çeşmeden kademeli biçimde aktarılarak sular değişik oyunlu yollarla havuzlara doldurulurdu. İçerisinde dere veya çay akan şehirlerin bazılarında sular küçük arklarla (yollarla) avlu, bağ ve bahçe içerisinden geçirilirdi. Bu sular temizlik ve sulamada kullanılırdı. Evlerin avlularından geçirilen sular değişik kademelenme ile akıtılırdı. Bu kademelerin her birine muhtelif delikli taşlar konularak sular bunların içinden geçirilirdi. Taşların delikleri ses çıkartması için dışarda bırakılarak bu deliklerden geçen sular her kademede farklı ses çıkartarak bir melodi oluştururdu. Bu taşlara Kosova'daki Prizren şehrinde Çöpür Taşı ismi verilirdi.

TAŞ TESTİ

Buzdolabı bulunmadığı dönemde içme sularının soğutulması amacıyla içine su konulan taş kaplardı. Bu kaplar, Süleymaniye Camii'nin kuzey girişinin iki yanında, Ayasofya Camii'nin içinde yumurta şeklinde karşımıza çıktığı gibi, değişik biçimlerde farklı yapı içlerinde de karşılaşırsınız.

SADAKA TAŞI

Sadaka Taşları, cami, türbe, cadde ve sokakların saklı köşelerinde, mezarlık, han, hamam gibi ticaretin yoğun olduğu yerlerde ve ihtiyaç duyulan her yerde, kırık sütun parçası, niş, kovuk ve düz taş şeklinde olurdu. Bazende giriş kapılarının yanlarındaki niş ve çıkıntıların da sadaka taşı görevi gördüğüne inanmaktayız.

Bu taşlar, çoluğun çocuğun uzanamayacağı 1,20-1,50 m. yüksekliktedir. Bazen 2 m. kadar olanları da vardır. Uzun olanlarına bir iki basamaklı merdivenlerle çıkılır. Üzeri hafifçe oyuktur. Sütun olanlarının üzerinde demir çubukların bağlandığı kurşun yerlerinin oyuğu vardır.

Bu taşlar üzerine sadaka verebilecekler tarafından, genelde kimsenin olmadığı yatsı namazına giderken veya geceleyin, madeni paralar bırakılırdı. Biriken bu paraların ihtiyaç sahibi tarafından ihtiyacı olduğu kadarı alınır, diğerleri başkalarına bırakılmaya özen gösterilirdi. Böylece veren el ile alan el birbirini görmezdi. Oraya uzanan elin yardım koymak için mi, yoksa yardım almak için mi girdiğini bilemezsiniz. Bu da, zenginin kibrini kırması, fakirin utancını örtmesini sağlardı.

Sadaka Taşları, müslüman Türk'ün ince zekâsının ve kibarlığının en güzel göstergesidir.

SETEN (DİBEK) TAŞI

Buğday yıkanıp kurutulduktan sonra daha kolay pişirilmesi ve kabuğundan ayrılması için soku taşlarında ahşap tokmakla dövülürdü. Seten Taşları ise, soku taşlarının daha büyüğüdür. Buğdayı ezmek için yuvarlak değirmen taşı, at ve eşeklerle çevrilirdi. Bunların içi çukurdur. Bu taş da köy meydanlarında, çeşme kenarlarında, harman yerlerinde ve mahalle boşluklarında yer alır. Buğdayın dövülmesi, keşkek, çorba gibi yemeklerin yapılması içindir.

ANA TAŞI

İstanbul'da Haliç kenarındaki Aynalıkavak Kasrı avlusunun girişinde burmalı bir sütun yer almaktadır. Kaideli ve başlıklı burmalı gövdeli bu sütun başlığının üç yönünde kitabesi bulunmaktadır. Bu taş genellikle kasr ve köşklere olup, sahibini yüksek hedeflere yöneltmek ve kibrini kırmak için dikilirdi.

NİŞAN (MENZİL) TAŞI

1- Eskiden sultanın veya büyük bir zatın attığı okun düştüğü yere ve vurduğu nişan yerine değişik biçimli taşlar dikilirdi. Taşın üzerine bu atışın tarihi ve kim tarafından atıldığı yazılırdı.

2- İki şehir arasındaki mesafeyi, yolu gösteren ve şehirlerin isimlerinin yazıldığı yol taşlarıdır. Bu taşlar çoğunlukla antik dönemde karşımıza çıkar.

BİNEK TAŞI

Toplumun sanayileşmesinden önce, tarım ve hayvancılıkla uğraştığı dönemde, han ve kervansaray gibi ticari yapıların dışında evlerde de binmek, yük taşımak, ticaret yapmak gibi işler için, deve, at, katır ve eşek gibi hayvanlar beslenir, arabalar alınırdı. Bu hayvanlara, özellikle kadın, çocuk, hasta ve yaşlıların rahat binebilmeleri için, çoğunlukla bir ayak kaldırımı yükseklikte sütun veya taş parçası, bazende özenle yapılmış bir iki basamaklı binek taşları vardır.

Bu taşlar; tüm il, ilçe, kasaba ve köylerindeki, caddelerin ve sokakların kenar ve köşelerine, sarayların, konakların, evlerin giriş kapılarına, camilerin, hünkar mahfillerinin giriş önüne ve gereken diğer yerlere konulan taşlardı. Bu binek taşlarının Eyüp Sultan Semti'ndeki Cülûs Yolu'nda olduğu gibi özenle yapılmış olanları da vardır. Söz konusu binek taşı, mermerden itina ile işlenmiş, 50-60 cm. yükseklikte, üç basamaklı, dış tarafı atın rahatça yanaşabilmesi için yuvarlak tutulmuş bir taştır.

SADAKA TAŞI

Sadaka Taşları, cami, türbe, cadde ve sokakların saklı köşelerinde, mezarlık, han, hamam gibi ticaretin yoğun olduğu yerlerde ve ihtiyaç duyulan her yerde, kırık sütun parçası, niş, kovuk ve düz taş şeklinde olurdu. Bazende giriş kapılarının yanlarındaki niş ve çıkıntıların da sadaka taşı görevi gördüğüne inanmaktayız.

Bu taşlar, çoluğun çocuğun uzanamayacağı 1,20-1,50 m. yüksekliktedir. Bazen 2 m. kadar olanları da vardır. Uzun olanlarına bir iki basamaklı merdivenlerle çıkılır. Üzeri hafifçe oyuktur. Sütun olanlarının üzerinde demir çubukların bağlandığı kurşun yerlerinin oyugu vardır.

Bu taşlar üzerine sadaka verebilecekler tarafından, genelde kimsenin olmadığı yatsı namazına giderken veya geceleyin, madeni paralar bırakılırdı. Biriken bu paraların ihtiyaç sahibi tarafından ihtiyacı olduğu kadarı alınır, diğerleri başkalarına bırakılmaya özen gösterilirdi. Böylece veren el ile alan el birbirini görmezdi. Oraya uzanan elin yardım koymak için mi, yoksa yardım almak için mi girdiğini bilemezsiniz. Bu da, zenginin kibrini kırması, fakirin utancını örtmesini sağlardı.

Sadaka Taşları, müslüman Türk'ün ince zekâsının ve kibarlığının en güzel göstergesidir.

SENG-İ İBRET (İBRET) TAŞI

Adalet Kasrı'nın şehre bakan yüzünden elli adım kadar uzaklıkta, bir buçuk zirâ¹ yüksekliğinde altı tane mermer İbret Taşı dikili idi. İdam edilenlerin başları bu taşların üstüne konularak en az 1, en fazla 5 gün bekletiliyordu. Bugün bu sütunlar yıkılmış yerine, Adalet Kulesi'nin önüne dikdörtgen prizma şeklinde bir taş dikilmiştir.

¹ Zira: Osmanlı ölçü birimi

BULUNTU (YİTİK) TAŞI

Eski bir gelenek olduğu bilinen Buluntu Taşı, yerden 1-1,25 m. yükseklikte kemerli bir niş şeklindedir. Bulunan eşyanın sahibine ulaşmasını kolaylaştırabilmek için kullanılırdı. Buluntu sahipleri eşyaları kaybolduğunda bu taşa bakar, buluntu kendilerine ait ise alır, aksi takdirde dokunmazlardı. Buluntu taşlarında eşyaların konulabileceği oyuk bulunur. Bu taşlar çoğunlukla cami, tekke, türbe yanlarında veya işlek cadde üzerinde olurdu.

M Ü S L Ü M A N
T Ü R K L E R D E
T A Ş K Ü L T Ü R Ü

tevella
KÜLTÜR DERNEĞİ

www.tevella.com.tr